

- Natsionalna stratehiia rozvytku osvity v Ukraini na period do 2021 roku* [National strategy for the development of education in Ukraine until 2021]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/344/2013#Text> [in Ukrainian].
- Sysoieva, S. O. (2014). *Tvorchyi rozvytok fakhivtsiv v umovakh mahistratury* [Creative development of specialists in the conditions of a magistracy]: Monograph. Kyiv: Edelveis [in Ukrainian].
- Rastryhina A. M. (2011) Spetsyfika fakhovoho modulia v asystentskii praktytsi maibutnoho pedahoha-muzykanta [The specifics of the professional module in the assistant practice of the future music teacher]. *Estetyka i etyka pedahohichnoi dii: zbirnyk naukovykh prats*, 2, 168-176 [in Ukrainian].
- Tsiuniak, O. P. (2016). *Formuvannia profesiinoi kultury maibutnikh mahistriv pochatkovoї osvity u vyshchyykh navchalnykh zakladakh* [Formation of professional culture of future masters of primary education in higher educational institutions]: Monograph. Ivano-Frankivsk: Yaryna [in Ukrainian].
- Vitvytska, S. S. (2003). *Osnovy pedahohiky vyshchoi shkoly: metodychnyi posibnyk dlia studentiv mahistratury* Fundamentals of higher school pedagogy: a textbook for graduate students]. Kyiv: Tsentр navchalnoi literatury [in Ukrainian].
- Zavalko, K. V. (2013). *Pedahohichna innovatyka v teorii ta praktytsi muzychnoi osvity* [Pedagogical innovation in the theory and practice of music education]: Monograph. Cherkasy: Cherkaskyi TsNP [in Ukrainian].

Одержано 14.09.2021 р.

УДК 378.011.3-051:78

DOI: 10.33989/2226-4051.2021.24.255922

Володимир Яковлев, м. Полтава

ORCID: 0000-0003-4057-8897

ФОРМУВАННЯ ФАХОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИКИ НА ПРАКТИКУМІ ЗІ ШКІЛЬНОГО РЕПЕРТУАРУ

У статті висвітлюється процес формування фахових компетентностей майбутніх учителів музики під час опанування практикуму зі шкільного репертуару: засвоєння теоретичних знань; збагачення вокально-хорового та інструментального репертуару; оволодіння різними методами розучування музичних творів із учнями ЗЗСО; формування вміння акомпанувати пісні шкільного репертуару, читати з аркуша, транспонувати, підбирати на слух мелодії та створювати акомпанемент до них. Актуалізується питання про необхідність формування навичок soft skills, завдяки яким майбутній учитель музичного мистецтва може успішно взаємодіяти в команді під час розв'язання будь-яких питань.

Ключові слова: майбутні вчителі музичного мистецтва; фахові компетентності; шкільний репертуар; soft skills.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку системи вищої освіти дедалі більша увага звертається на формування фахових компетентностей майбутніх педагогів. Конкурентоздатність останніх визначається не лише наявністю дипломів про здобуття освітньо-кваліфікаційних рівнів, а й рівнем сформованості загальних і фахових компетентностей, що є визначальними для майбутніх учителів музичного мистецтва. Освітні програми містять вичерпний перелік нормативних і вибіркових навчальних дисциплін, які спрямовані на результативність складного й багатовекторного процесу підготовки вчителя музики. Альтернативні освітні програми містять пріоритетні напрямки реалізації компетентнісного підходу в умовах сучасних педагогічних університетів. У цьому контексті, на нашу думку, актуальними видаються проблеми, пов'язані з особливостями формування фахових компетентностей майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі опанування навчальної дисципліни інваріативної складової навчального плану «Практикум зі шкільного репертуару».

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва стали предметом дослідження низки сучасних науковців. У праці Л. Василенко розкривається взаємодія вокального і методичного компонентів у процесі професійної підготовки майбутнього вчителя музики (Василенко, 2003). Дисертаційні дослідження О. Маруфенко (2006) й Н. Овчаренко (2016) поглиблюють теоретико-методологічні засади професійної підготовки майбутніх учителів до вокально-педагогічної діяльності.

У монографії Т. Пляченко (2010) висвітлюються форми та методи роботи з учнівськими оркестрами й інструментальними ансамблями, окремі аспекти формування інструментально-виконавської компетентності майбутнього вчителя музичного мистецтва у процесі фахової підготовки. У своїх публікаціях ми розглядали досвід підготовки вчителя музики в зарубіжній педагогічній освіті (Яковлев, 2011, с. 87). Низка дослідників; вивчають концептуальні засади педагогічного супроводу вокального розвитку майбутніх учителів музичного мистецтва (Н. Ройтенко, 2017); особливості підготовки вчителя в педаго-

гічному просторі неформальної мистецької освіти (Н. Сулаєва, 2013); методичні засади вдосконалення вокальної підготовки майбутніх фахівців (Л. Тоцька, 2010). Проте за межами наукових інтересів залишається специфіка реалізації компетентнісного підходу на індивідуально-практичних заняттях з курсу «Практикум зі шкільного репертуару».

Мета статті – простежити процес формування фахових компетентностей майбутніх учителів музики у процесі опанування навчальної дисципліни «Практикум зі шкільного репертуару».

Методи дослідження. Під час підготовки статті використовувалися загальнонаукові та конкретнонаукові методи. Вдалося реалізувати методи системності, об'єктивності, аналізу та синтезу, індукції й дедукції, метод аналізу правових норм, порівняльний метод.

Виклад основного матеріалу. Формування фахових компетентностей передбачає реалізацію компетентнісного підходу, який згідно з нормами актів вищої юридичної сили, закріплений в основних законах та підзаконних актах. Його втілюють: Закони України «Про освіту» (2017); «Про вищу освіту» (2014); Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року (2013); Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Національної рамки кваліфікацій» (2011); «Концептуальні засади розвитку педагогічної освіти України та її інтеграції в європейський освітній простір» (2004); Наказах Міністерства освіти і науки України – «Про впровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу» (2005), «Про затвердження Плану дій щодо забезпечення якості вищої освіти України та її інтеграції в Європейське та світове освітнє співтовариство на період до 2010 року» (2007); «Методичних рекомендаціях з розроблення галузевих стандартів вищої освіти» (2017). Концептуальні положення професійної освіти майбутніх учителів музичного мистецтва ґрунтуються на висновках Концепції гуманітарного розвитку України на період до 2020 року (2012); Концепції художньо-естетичного виховання учнів у загальноосвітніх навчальних закладах та Комплексної програми художньо-естетичного виховання в загальноосвітніх та

позашкільних навчальних закладах (2004); Плану дій щодо поліпшення якості художньо-естетичної освіти на 2009-2012 роки (2009).

Оскільки предметом навчальної дисципліни «Практикум зі шкільного репертуару» є процес виконання творів шкільного репертуару, то співвіднівши їх з фаховими компетентностями, авторка відповідного курсу О. Матвєєва стверджує, що основними з них є:

- розширення, поглиблення та закріплення професійно-педагогічних знань щодо професійної та фахової компетентностей учителів музичного мистецтва;

- ознайомлення з цивілізаційними змінами, що впливають на формування фахової компетентності учителів музичного мистецтва;

- удосконалення організаційних, комунікативних, конструктивних, творчих умінь; підготовка до виконання професійних функцій (Матвєєва, 2019, с. 5).

Важливим, на нашу думку, є засвоєння майбутніми вчителями музичного мистецтва ключових положень компетентнісного підходу, який нині реалізується як у вищій школі, так і в закладах загальної середньої освіти, визначення таких понять, як «якість освіти», «компетентності» (загальні й фахові; ключові, предметні й міжпредметні), «академічна доброчесність» у процесі формування фахової компетентності вчителів музичного мистецтва. Під час вивчення навчальної дисципліни «Практикум шкільного репертуару» студенти розвивають уміння й навички аналізувати методичну та наукову літературу, електронні бази даних, упорядковувати, узагальнювати й систематизувати психолого-педагогічну, науково-методичну та музичну інформацію. На заняттях здобувач освіти має змогу застосовувати на практиці засвоєні знання й способи діяльності з інших фахових дисциплін у ході виконання індивідуальних завдань (Матвєєва, 2019, с. 7).

Під час опанування практикуму зі шкільного репертуару в майбутніх учителів музичного мистецтва формуються теоретичні знання, уміння, необхідні в практичній вокально-хоровій роботі; студенти засвоюють музичний репертуар із діючих програм; оволодівають різними методиками роботи з творами шкільного репертуару; розвивають уміння акомпанувати пісні шкільного

репертуару, читати з аркуша і транспонувати вокально-хорові твори, підбирати на слух мелодії, створювати до них акомпанемент (Сергієнко, 2019, с. 4).

Актуалізуємо необхідність формування на заняттях із практикуму шкільного репертуару навичок *soft skills* – таких особистих характеристик, умінь, завдяки яким людина може успішно взаємодіяти в команді під час розв’язання будь-яких питань. Важливим є вміння критично мислити (аналізувати ситуацію, що склалася, робити корисні висновки та змінювати власну поведінку). Неодмінними характеристиками майбутніх учителів музичного мистецтва є емпатія, здатність відчувати, розуміти та аналізувати почуття й емоції інших людей; емоційний інтелект, позитивне світосприйняття, бажання дізнатися нове, вміння вирішувати проблеми творчо і нестандартно та прагнення до самовдосконалення.

Відповідно до освітньо-професійних програм підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва передбачається розвиток у студентів загальних компетентностей, зокрема й на індивідуальних заняттях із практикуму шкільного репертуару, як-от: здатність до усного та письмового спілкування українською та іноземною мовами в усіх сферах суспільного життя, зокрема у професійній діяльності; здатність використовувати набуті знання, вміння та навички для вирішення професійних завдань, виходячи з конкретних практичних ситуацій; здатність генерувати й упроваджувати нові ідеї (креативність); здатність розв’язувати складні завдання і проблеми в професійній діяльності на підґрунті сучасних інновацій; здатність самостійно приймати рішення та нести відповідальність за їх реалізацію; здатність до аналізу та синтезу з використанням логічних аргументів і перевірених фактів.

Розкриємо специфічні фахові компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва, які формуються під час вивчення навчальної дисципліни «Практикум зі шкільного репертуару», – це здатність:

- здійснювати різні види виконавської діяльності – співати під власний супровід, акомпанувати іншим, імпровізувати, читати ноти з аркуша, транспонувати музичні твори в зручні для певної групи / класу тональності, підбирати мелодії на слух;

- демонструвати музично-теоретичні знання під час аналізу та інтерпретації виконуваних музичних творів, створення власного акомпанементу до пісень;

- орієнтуватися в психологічних і педагогічних засадах художньо-естетичного, музичного та інтелектуального розвитку учнів, їхнього всебічного виховання (духовного, морального, естетичного, національно-патріотичного, громадянського, екологічного, трудового тощо) засобами музичного мистецтва;

- упроваджувати сучасні методи та інноваційні мистецько-педагогічні технології загальної музичної освіти особистості;

- застосовувати вербальний коментар до музичних творів у лаконічній і доступній для школярів формі.

Програмні результати навчання майбутніх фахівців із практикуму зі шкільного репертуару є такі: володіти основним і додатковим музичними інструментами; демонструвати вокальні та інструментальні виконавські навички, виконавську надійність (самооцінка, самоконтроль) і артистизм; виявляти техніки читання нот з аркуша, транспозиції, акомпанементу; вміти організовувати освітній процес та різні види музичної діяльності; обирати репертуар для класної та позакласної музично-виховної роботи, а також для мистецьких колективів закладів загальної середньої та позашкільної освіти; пропагувати кращі зразки національного і світового музичного мистецтва.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, на індивідуально-практичних заняттях із навчальної дисципліни «Практикум зі шкільного репертуару» в майбутніх учителів музичного мистецтва розвиваються навички *soft skills* – уміння щодо міжособистісного спілкування й вирішення проблем (спорів, конфліктів), налагодження педагогічної взаємодії на принципах поваги, такту, толерантності, що позитивно впливатиме на якість загальної музичної освіти учнів у ЗЗСО.

Найважливішими фаховими компетентностями, які формуються в процесі опанування практикуму зі шкільного репертуару, є такі: здатність орієнтуватися у психолого-педагогічних засадах художньо-естетичного розвитку дітей і молоді засобами музичного мистецтва; здатність застосовувати вербальний коментар щодо виконання та розуміння музичних творів у лаконічній і доступній

для школярів формі; здатність здійснювати різні види виконавської діяльності; здатність акомпанувати та імпровізувати, читати ноти з аркуша, транспонувати музичні твори.

Перспективами подальших наукових досліджень визначаємо такі: вивчення зарубіжного досвіду підготовки вчителів музичних дисциплін; розроблення моделі процесу формування фахових компетентностей у здобувачів мистецьких спеціальностей для кожного освітнього (освітньо-наукового) рівнів.

Список використаної літератури

- Василенко, Л. М. (2003). *Взаємодія вокального і методичного компонентів у процесі професійної підготовки майбутнього вчителя музики*. (Дис. канд. пед. наук). Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ.
- Гуральник, Н. П. (2007). *Комплект типових навчальних програм з дисципліни «Основний музичний інструмент – фортепіано»*. Київ: НПУ.
- Жалко, Т. Й. (2020). Комуникативна компетентність: наукові підходи та сутність дефініції. В Т. Й. Жалко, & О. П. Муляр. (Упоряд.), *Розвиток фахової компетентності педагогів у контексті модернізації змісту освіти: матеріали доповідей (статей, тез) учасників круглого столу онлайн*. (с. 41-45). Луцьк: Волиньполіграф.
- Маруфенко, О. В. (2006). *Формування вокально-слухових навичок майбутнього вчителя музики*. (Дис. канд. пед. наук). Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ.
- Матвєєва, О. О. (Уклад.). (2019). *Фахова компетентність викладача музичного мистецтва. Силабус навчальної дисципліни*. Взято з http://hnpu.edu.ua/sites/default/files/files/Kaf_muz_instr_pid_vch/Silabus/5%20%20Sillabus%20Fahova%20kompetentnist%20vikladacha%20muzichnogo%20mistectva.pdf.
- Овчаренко, Н. А. (2016). *Теоретико-методологічні засади професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до вокально-педагогічної діяльності*. (Дис. канд. пед. наук). Київ. ун-т ім. Бориса Грінченка, Київ.
- Овчарук, О. В. (Ред.). (2004). *Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: колективна монографія*. Київ: К.І.С.
- Пляченко, Т. М. (2010). *Підготовка майбутнього вчителя музики до роботи з учнівськими оркестрами та інструментальними ансамблями: Монографія*. Кіровоград: Імекс-ЛТД.
- Пляченко, Т. М. (2017). Формування інструментально-виконавської компетентності майбутнього вчителя музичного мистецтва у процесі фахової підготовки. В *Професійна мистецька освіта і художня культура: виклики XXI століття: зб. матер. Міжнар. наук.-практ. конф.* (с. 61-69). Київ.
- Ройтенко, Н. О. (2017). Концептуальні засади педагогічного супроводу вокального розвитку майбутніх учителів музичного мистецтва. *Наукові записки. Педагогічні науки*. Кропивницький: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 155, 101-104.
- Сергієнко, С. М. (Упор.). (2019). *Практикум шкільного репертуару*. Бердянськ: Бердянський державний педагогічний університет.
- Сулаєва, Н. В. (2013). Неформальна мистецька освіта студентів вищих педагогічних навчальних закладів України. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології : науковий журнал*. СумДПУ імені А. С. Макаренка, 7(33), 394-405.
- Сулаєва, Н. В. (2013). *Підготовка вчителя в педагогічному просторі неформальної мистецької освіти: Монографія*. Полтава: ПНПУ імені В. Г. Короленка.
- Тоцька, Л. О. (2010). *Методичні засади удосконалення вокальної підготовки майбутніх вчителів музики*. (Дис. канд. пед. наук). Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ.

Яковлев, В. П. (2011) Досвід підготовки вчителя музики у зарубіжній професійній педагогічній освіті. *Педагогічні науки*, 1, 86-93.

Soft skills: чому ці навички такі важливі сьогодні? Взято з <https://jobs.innovecs.com/uk/blog/soft-skills-vazhlyvi-syogodni/>.

Volodymyr Yakovlev

FUTURE MUSIC TEACHER'S PROFESSIONAL COMPETENCIES FORMATION AT THE WORKSHOP ON THE SCHOOL REPERTORY

The article highlights the process of formation of professional competencies of future music teachers in the process of mastering professionally-oriented disciplines, in particular, during a workshop on school repertoire. The article argues that during the mastering of the workshop from the school repertoire is the formation of theoretical knowledge, skills needed in practical work in the study of school repertoire; mastering the vocal-choral and instrumental repertoire of the current school program "Music", other experimental programs; mastering various methods of studying and working with works of the school repertoire; formation of the ability to lead a children's choir, to accompany songs of the school repertoire, to read from a sheet and transpose vocal choral works, to select by ear easy melodies by interval composition, accompaniment to them by means of the main functions. Since the subject of the discipline "School Repertoire Workshop" is the process of perception and reproduction of musical works of the school repertoire, correlating them with professional competencies, we can say that the main ones are: expanding, deepening and consolidating professional and pedagogical knowledge of teachers and professional competencies musical art; gaining experience in analyzing its essence, content, structure, levels; acquaintance with the civilizational changes influencing formation of professional competence of teachers of musical art; improvement of organizational, communicative, constructive, creative skills; preparation for professional functions The question of the need to develop soft skills, such personal characteristics, skills that allow a future music teacher to successfully interact in a team when solving any issues. In our opinion, the formation of soft skills in the process of professional training of future teachers of music is a systematic and purposeful process, as a result of which during educational activities is the formation of necessary for modern teachers skills for interpersonal communication and non-standard problem solving (disputes, conflicts). pedagogical interaction on the principles of respect, tact, tolerance, team awareness, which, of course, will have a very positive effect on the quality of the educational process in general secondary education.

Keywords: *future teachers of music art, professional competencies, school repertoire, soft skills.*

References

- Huralnyk, N. P. (2007). Komplekt typovykh navchalnykh prohram z dystsypliny "Osnovnyi muzychnyi instrument – fortepiano" [A set of typical training programs in the discipline "Basic musical instrument – piano"]. Kyiv: NPU [in Ukrainian].
- Marufenko, O. V. (2006). *Formuvannia vokalno-slukhovykh navychok maibutnoho vchytelia muzyky [Formation of vocal-auditory skills of the future music teacher]*. (PhD diss.). Nats. ped. un-t im. M. P. Drahomanova. Kyiv [in Ukrainian].
- Matvieieva, O. O. (Comp.). (2019). *Fakhova kompetentnist vykladacha muzychnoho mystetstva. Sylabus navchalnoi dystsypliny [Professional competence of a music teacher]*. Retrieved from http://hnpu.edu.ua/sites/default/files/files/Kaf_muz_instr_pid_vch/Silabus/5%20%20Sillabus%20Fahova%20kompetentnist%20vikladacha%20muzichnogo%20mistectva.pdf [in Ukrainian].
- Ovcharenko, N. A. (2016). *Teoretyko-metodolohichni zasady profesiinoi pidhotovky maibutnikh uchyteliv muzychnoho mystetstva do vokalno-pedahohichnoi diialnosti [Theoretical and methodological principles of professional training of future music*

- teachers for vocal and pedagogical activities*]. (PhD diss.). Kyivskiy universytet imeni Borysa Hrinchenka. Kyiv [in Ukrainian].
- Ovcharuk, O. V. (Ed.). (2004). *Kompetentnisnyi pidkhd u suchasni osviti: svitovyi dosvid ta ukraïnski perspektyvy [Competence approach in modern education: world experience and Ukrainian perspectives]: kolektyvna monohrafiia*. Kyiv: K.I.S. [in Ukrainian].
- Pliachenko, T. M. (2010). *Pidhotovka maibutnoho vchytelia muzyky do roboty z uchnivskymy orkestramy ta instrumentalnymy ansambliamy [Preparing a future music teacher to work with student orchestras and instrumental ensembles]: Monograph*. Kirovohrad: Imeks-LTD [in Ukrainian].
- Pliachenko, T. M. (2017). Formuvannia instrumentalno-vykonavskoi kompetentnosti maibutnoho vchytelia muzychnoho mystetstva u protsesi fakhovoi pidhotovky [Formation of instrumental and performing competence of the future teacher of music art in the process of professional training]. In *Profesiina mystetska osvita i khudozhnia kultura: vyklyky KhKhI stolittia: zbirnyk materialiv Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii*. (pp. 61-69). Kyiv [in Ukrainian].
- Roitenko, N. O. (2017). Kontseptualni zasady pedahohichnoho suprovodu vokalnogo rozvytku maibutnikh uchyteliv muzychnoho mystetstva [Conceptual bases of pedagogical support of vocal development of future teachers of musical art]. *Naukovi zapysky. Pedahohichni nauky*. Kropyvnytskyi: RVV KDPU im. V. Vynnychenka, 155, 101-104 [in Ukrainian].
- Serhiienko, S. M. (Comp.). (2019). *Praktykum shkylnoho repertuaru [Workshop of school repertoire]*. Berdiansk: Berdianskyi derzhavnyi pedahohichniy universytet [in Ukrainian].
- Soft skills: chomu tsi navychky taki vazhlyvi sohodni? [Soft skills: why are these skills so important today?]*. Retrieved from <https://jobs.innovecs.com/uk/blog/soft-skills-vazhlyvi-syogodni/> [in Ukrainian].
- Sulaieva, N. V. (2013). Neformalna mystetska osvita studentiv vyshchykh pedahohichnykh navchalnykh zakladiv Ukrainy [Informal art education of students of higher pedagogical educational institutions of Ukraine]. *Pedahohichni nauky: teoriia, istoriia, innovatsiini tekhnolohii: naukovyi zhurnal*. SumDPU imeni A. S. Makarenka, 7(33), 394-405 [in Ukrainian].
- Sulaieva, N. V. (2013). *Pidhotovka vchytelia v pedahohichnomu prostori neformalnoi mystetskoi osvity [Teacher training in the pedagogical space of non-formal art education: a Monograph]*. Poltava: PNPUI imeni V. H. Korolenka [in Ukrainian].
- Totska, L. O. (2010) *Metodychni zasady udoskonalennia vokalnoi pidhotovky maibutnikh vchyteliv muzyky [Methodical principles of improving the vocal training of future music teachers]*. (PhD diss.). Nats. ped. un-t im. M. P. Drahomanova. Kyiv [in Ukrainian].
- Vasylenko, L. M. (2003). Vzaiemodiia vokalnogo i metodychnoho komponentiv u protsesi profesiinoy pidhotovky maibutnoho vchytelia muzyky [Interaction of vocal and methodical components in the process of professional training of a future music teacher]. (PhD diss.). Nats. ped. un-t im. M. P. Drahomanova. Kyiv [in Ukrainian].
- Yakovlev, V. P. (2011) *Dosvid pidhotovky vchytelia muzyky u zarubizhnii profesiinii pedahohichnii osviti [The experience of music teacher training in foreign professional pedagogical education]*. *Pedahohichni nauky*, 1, 86-93 [in Ukrainian].
- Zhalko, T. Y. (2020). Komunikatyvna kompetentnist: naukovi pidkhody ta sutnist defynitsii [Communicative competence: scientific approaches and the essence of the definition]. In T. Y. Zhalko, & O. P. Muliar. (Comps.), *Rozvytok fakhovoi kompetentnosti pedahohiv u konteksti modernizatsii zmistu osvity: materialy dopovidei (statei, tez) uchashnykiv kruhloho stolu online*. (pp. 41-45). Lutsk: Volynpolihraf [in Ukrainian].

Одержано 03.09.2021 р.